

МОВО МОЯ РІДНА, РУСИФІКОВАНА...

Русифікація і колонізація охопили більшість сфер життя, але в гуманітарній були глибшими і руйнівнішими, ніж у політичній та економічній. Згадаймо з цього приводу знамените “Якби ми вчилися так, як треба...” *А. Погрібно*, прочитаймо ще раз твори *Ліни Костенко*, *Романа Іваничука*, проаналізуймо фундаментальний твір *Віктора Романюка* “Орда в храмі” й колективну працю “Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду. Документи і матеріали” за редакцією *Лариси Масенко*, а ще твори *І. Дзюби*, *Д. Павличка*, *В. Яворівського*, *Ю. Шевельова*, *С. Караванського*, *О. Пономаріва*, *В. Лизанчука* й багатьох інших, щоби ще раз пересвідчитися, яку мовну й духовну руїну творив “російський сатрап власними силами і за допомогою аборигенних хохлуїв” (за *А. Погрібним*) у нашій країні.

Зрозуміло, що постійні переслідування, моральне травмування, арешти, розстріли, позбавлення засобів для існування зводили до мінімуму не лише спротив, але навіть можливість обговорення трагічних українських проблем. Руйнівних масштабів набув страх. Його рецидиви і породжена ним байдужість, безтурботність, пасивність і бездіяльність стали хронічною суспільною хворобою. Лише справжні патріоти, національні герої йшли на тортури й загибель, аби не допустити остаточного заціпеніння національ-

ного духу (прислухувуймося ще раз і ще раз до їхніх дум у передачі “Двадцять хвилин із *Володимиром Яворівським*”).

Але, чому ця хвороба залишається досі невилікуваною, чим можемо пояснити не лише нестримний розгул русифікації протягом 17 років існування самостійної України, ба, навіть, явну антидержавну діяльність не лише екзальтованих політиків, а й офіційних державних діячів? Безумовно, цьому сприяє не лише психічний тиск ідеологів колишнього СРСР, а і наявність її старих каналів морального, економічного і політичного впливу на колишню республіку.

Навіть відкриття однієї української школи чи газети в донецькому чи кримському краї виставляється як замах на громадянські права й порушення Європейської хартії регіональних мов і мов національних меншин.

Як пише з цього приводу у відкритому листі “до високих посадовців України” під назвою “Загроза нації” відомий український мовознавець *С. Караванський*: “Європейці не можуть собі навіть уявити дикого лінгвоциду Російської імперії щодо української мови. Жодну мову національних меншин не переслідувано у Франції, Німеччині, Австрії, Англії та інших європейських країнах. Навпаки, європейські країни, наприклад Австрія, надавали націо-

Михайло Голубець
доктор біол. наук,
професор,
академік НАН України, почесний
директор
Інституту екології Карпат
НАН України,
м. Львів

нальним меншинам найбільших можливостей для розвитку. Тому укладачі Хартії спиралися на європейський досвід, не враховуючи досвіду колоній Росії, де під впливом азійської нетерпимості з боку окупаційної влади... ці мови поставлено у становище упосліджених і призначених на зникнення”.

Маємо глибоко усвідомити, що за нібито невинним, прикритим Європейською хартією регіональних мов і мов національних меншин, намаганням надати російській мові статусу другої державної криється план не просто мовного зрощення, а великомасштабної “русифікації” української економіки, політики, культури, науки, освіти, релігії, мислення і поведінки, аж до чергового поглинання України. А це означає, що захист нашої українськості і державності повинен бути справою не лише українських державних правоохоронних, силових та адміністративних органів і президента, а всього народу. Настала пора загального національного пробудження до постійної, виснажливої і самовідданої праці в усіх сферах життя.

Найпідступнішою і найнебезпечнішою є сфера мовної русифікації. Як колись писав І. Огієнко: *“Рідна мова — то найголовніший наріжний камінь існування народу як окремої нації: без окремої мови нема самостійного народу”*. Без мови не може існувати українська культура, українські духовність, мораль і поведінка, а в умовах агресивного оточення — й українська державність.

“Головною причиною сьогодняшнього мовного становища в державі є наша байдужість, нерішучість, совковий переляк і звичайнісіньке недбалство, безініціативність і безвідповідальність”.

І до сьогодні, як відзначав Тарас Шевченко, в нас не викорінена могольська згідливість і рабська покірність. А ще продажність. За хабара, обіцянки захисту від відповідальності за злочин, додаткові голоси на виборах зраджують національні ідеали, підтримують двомовність, регіоналізацію й федералізацію. Натворили партій і громадських організацій, їхніми ініціаторами й організаторами є самозакохані гетьманчики. Але чому членами цих об’єднань є тисячі людей і чому ці люди не можуть збагнути, що таке безглузде розчленування української громади не лише спричиняє розпорошення й послаблення національно-демократичних сил, але часто спровоковане чужим капіталом і

спрямоване на руйнування української цілісності?

Подиву гідна наша громада. Понад десять років маємо національну грошову одиницю — гривню. На кожній купюрі написано “*гривня*”, “*гривні*”, “*гривень*”, проте не лише на продуктових ринках, але й у національних університетах професори і навіть академіки говорять: десять, двадцять чи сто “*гривнів*”, а наймодніші — десять, двадцять “*гривен*”. Високі діячі політики, науки та освіти не беруть, а “*приймають*” участь у різноманітних заходах, як і читають лекції не у “*вищих навчальних закладах*”, а у “*вузах*”.

На перманентних ювілеях керівники рад й адміністрацій, управлїн освіти і культури, видатні державні діячі вручають іменинникам “*адресу*”, а не “*адрес*”. Намагаються бути учасниками “*любих*”, а не “*будь-яких*” гуманітарних чи політичних акцій, постійно працюють “*на протязі*” (на шастя без протруд і міюзитів), а не “*протягом дня, години чи наради*”. Поряд із цим, аж лячно згадати, скільки справ вирішують наосліп, “*не дивлячись*” на перешкоди, а треба “*незважаючи*”.

А яку нісенітницю творимо, стверджуючи, що Львів “*відносимо*” до міст західноєвропейського типу, Коломия (сама) “*відноситься*” до мальовничих міст Передкарпаття. А вони ж бо не відносяться, а “*належать*”, та й депутати не “*відносяться*” безвідповідально до законотворчої роботи, а саме так “*ставляться*” до неї.

Приблизно такого самого травмування зазнає дієслово “*зустрічатися*”: у лісі зустрічаються смереки й дуби, а в борщі — шматочки м’яса, насправді не вони там “*трапляються*”.

Події, успіхи, інвестиції й заводи стають “*крупними*”, а не “*великими*”. “*Цей, ця, це*” (журнали, книги, явища чомусь називаються “*даний, дана, дане*”, ніби їх хтось комусь дає).

І зовсім образливо, коли наших сильних духом і тілом чоловіків обзивають жіночими прізвиськами: телебачення запрошує випити пляшку пива від партнерів “*Чернігівське*” і “*братів Кличко*”, а не “*Кличків*”. Це що, самі боксери, чи це брати їхньої сестри? З днем народження вітають Г.Г. Удовенко (то як, Горпину Гнатівну чи Ганну Гаврилівну), з трибуни Верховної Ради не дають виступити якійсь П. Симоненку, а не П. Симоненку. Лише глибоким недбалством або бездарністю окремих журналістів можна пояснити те, що протягом років не здатні засвоїти

правил відмінювання прізвись чоловічого роду: повідомляють нас про те, що наші політики були “*на саміті в Словакії*”, а молоді науковці — на “*консалтингу в Турції*”, що “*настав час розставити все по своїх містах*”, продовжують рекламувати “*азіатські килими*”, інформують народ про події в кінці “*місяця січня*” чи “*місяця липня*”, а не січня, липня, “*співставляють*” (а не “*зіставляють*”) статистичні показники, “*слідкують*”, а не “*стежать*” за подіями за кордоном, ставлять перед собою складні “*задачі*” (а не “*завдання*”) й не усвідомлюють, що виступають не “*в якості*”, а як виробники сміття в нашому мовному середовищі.

Сумних цих прикладів безліч, але мушу звернути увагу ще хоча б на те, що ні площі, ні надолі, ні поголів’я не “*скорочуються*”, а “*зменшуються*” (не можна скоротити того, що не є довгим). Ознак епідемії в українському мовленні набрало вживання дієслова “*складати*”: бюджет складає, тривалість наради складає, температура складає, ціна складає і т.д., і т.п. По хохлацьки забули дієслова “*становить*”, “*дорівнює*”, “*сягає*” тощо. Покручем в українській мові звучить “*слідуючий*” там, де має бути “*наступний*”, а “*наступний*” там, де місце для “*такий*”; “*самий головний*” замість “*найголовніший*”, “*самий гарний*” замість “*найгарніший*”, “*більш актуальний*” замість “*актуальніший*” тощо.

Значного розмаху набули зубожіння та вульгаризація нашої мови. Найганебнішою та найогиднішою їх ознакою є “*русский мат*”, який як найбрудніший мотлох проник у нашу мову і став характерним засобом спілкування пияка і президента, міністра й директора, студента й школяра.

Яскравим зразком люмпенізації стало дієслово “*давати*”: давайте сядемо, давайте подумаємо, давайте дамо, давайте не дамо, давайте проголосуємо, давай відберемо і безмежна кількість інших давайте, давай. Хіба так розмовляли наші діди!? Та ж бо є милозвучні, інтелегентні, шанобливі форми звернення: *пропоную поміркувати, прошу обговорити, розгляньмо це питання, зустріньмося й подумаймо, будь ласка, прийди* й багато інших. Вслухаймося з цього приводу в польську, словацьку чи німецьку мови, яких не встигли понівечити російські “інтелектуали”. І ми повинні б соромитися за наш примітивізм. Про люмпенізацію нашого мовлення свідчить і те, як більшість різного рангу діячів у певних урочистих

умовах заявляють: “Я хочу привітати вас”, “Я хочу подякувати вам”, “Я хочу відзначити”, “Я хочу вручити вам нагороду” і т.п. Але ж, якщо хочу і маю на це право й підстави, то повинен вітати, а не драгувати людей своїми непотрібними хотіннями.

Люмпенізація, на жаль, не оминула навіть сфер науки, духовного й релігійного життя. Яскравим прикладом цього виявився один із найактуальніших розділів біології — екологія. Незважаючи на те, що екологія — це наука про взаємовідношення живих істот та їх сукупностей між собою і з навколишньою неживою природою, наукову літературу, періодичні видання і засоби масової інформації заповнили такі нігілізми, як “екологія культури”, “екологія мистецтва”, “екологія душі”, “екологія любові”, “екологія суспільства”. Популісти у сфері науки, освіти й політики засмітили ефір і пресу такими нісенітницями, як “забруднена екологія”, “зіпсована екологія”, “погана екологія”, “поліпшена екологія”, “погіршена екологія”, “загазована екологія”, чимало чиновників мають “клопоти з екологією”, деякі лікарі твердять, що “на здоров’я людини впливає погана екологія”.

Люмпенізація мовлення йде в парі з духовним зубожінням й закономірно виявляється в повсякденній поведінці їхніх носіїв. Бо лише цілковитою байдужістю, бездушністю й недбальством не лише щодо себе, але й своїх майбутніх діточок можна пояснити масове куріння в дівочому студентському й робітничому середовищах. Такою ж непривабливою в руках дівчини є пляшка, незалежно від того, що в ній — вино, пиво чи навіть вода.

Чому лихослів’я, куріння і пляшка стали атрибутами молодіжного (зрештою не лише його) середовища?

Напевно так само, як запушений переліг у лісовій зоні спочатку опановують бур’яни, і лише згодом поступово на ньому поселяються корінні, аборигенні деревні рослини, так і в нашій визволеній від поневолення, розбурханій демократією громаді повернення до культурного, змістовного, розважливого європейського життя має відбуватися через поступове очищення суспільного перелігу від колонізаційного бруду, післявизвольної розбещеності й моральної розпущеності.

І як же гидко, що й “народні обранці”, ба навіть цілі фракції та блоки Верховної Ради, обласні ради й обласні адміністрації заражені вірусом двомовності чи офіційності віками

насильницькими методами інтродукованої в Україну російської мови. Такі “державні діячі” й дотепер живляться, за словами професора *Т. Салиги*, фальшивою тезою *Віссаріона Белінського*: “Злившись навки з єдинокровною їй Росією, Малоросія відкрила собі двері цивілізації, просвіті, мистецтву, науці, від котрих до того часу нездоланною огорожею відмежовував її напівдикий її побут” (переклад з російської — *М.Г.*). Вони й не здогадуються, що українці із тієї Малоросії вчили росіян писати, читати й засвоювати азбуку цивілізованого життя.

Прояви вульгарного в українському середовищі маємо змогу відчутти на кожному кроці: куди не повернешся, всюди “привіт”, “короче”, “канешно”, “ладно”, “тіпа”, “ну да”, “вобщє”, “кльово”, “сїгарети”, “спічки”, “водка”, “сїльодка”, “блїн”, “сємдесят”, “восємдесят” і безліч іншого. Зі швидкістю епідемії українське мовлення заповнила вульгарна відповідь “добрий” замість “добрий день”.

Українські учні розмовляють із рідними “українськомовними” батьками російською, українські спортсмени (хай і працюють м’язами) забули або нехтують українську, у столичних навчальних закладах панує російська, в армії — російська, на сході і півдні, переважно в містах, спровокований шовіністами — дикий спротив українським школам, газетам, теле- і радіомовленню. У так званому українському парламенті депутати засідають під більшовицькими прапорцями й оскверняють російську мову російськомовним суржиком.

Мусимо глибоко усвідомити, що подолання цього не лише принизливого для кожного українця, але й небезпечного для нації й держави явища, потрібна адекватна за потужністю, тривалістю й наполегливістю різнопланова протидія. Народ, який віками жив під диктат царя-імператора й більшовика-загарбника, в прокрустовому ложі фашистсько-більшовицьких режимів і в постійній вірі в ласку небесну та порятунок Господа, має зрозуміти, що Бог сприяє й допомагає тим, хто розумно використовує надані Ним можливості, здібності й права, примножує їх на славу Богові, для свого добра і блага ближнього, вміє захищати їх від зазіхань домашнього чи сусідського діявола.

Сімнадцятирічний період існування самостійної України показав, що за умови засилля вихованців

колишньої імперсько-більшовицької системи в керівних органах, в освітніх, культурних, наукових, політичних і громадських організаціях та установах, величезного засмічення інформаційного простору російщиною, а тим більше знахабнілої діяльності ідеологів слов’янофільства, імперського ренесансу, шовіністичного україножерства, федералізму і сепаратизму, підтримуваних із Москви, на кардинальні позитивні зміни в сфері функціонування української мови не можемо мати надії.

У цій ситуації ініціатива має належати громадськості, українському суспільству. Почнімо спершу з мовного питання. Бо, як писав *Олесь Гончар*: “... коли кажемо про незалежність України, то це найперше мова, мова! Без неї незалежність пусті слова” (Щоденники, 19 липня 1994 р.).

Потрібна високоорганізована,

постійна, а не від акції до акції, від віча до віча, щоденна копітка праця кожного свідомого українця в разі кожного українофобського прояву, манкуртської байдужості, а тим більше, хохлацької безликомості та шовіністичної агресії. У кожному селі, селищі й місті мають бути організовані осередки національного порятунку — патріотичного виховання, просвітницької роботи й активного захисту українського громадянства від русифікації, люмпенізації і вульгаризації, від спарених з ними та значною мірою імпортованих в Україну й руйнівних у нашому суспільстві алкоголізмом, тютюнокурінням, наркоманією, а далі денаціоналізацією, космополітизмом і манкуртизмом.

Публікації педагогів свідчать про те, що Міністерству освіти і науки України, обласним управлінням освіти, керівникам середніх і вищих навчальних закладів слід вжити рішучіших заходів для формування кадрової політики і складу педагогів, спрямованих на кардинальне відродження українськомовного середовища і широкого вживання української мови не лише в навчальному процесі, в аудиторії, але й у позааудиторному спілкуванні.

Пора також, щоби Державний комітет телебачення й радіомовлення припинив озвучування рекламних повідомлень, насичених русизмами і граматичними помилками, й допоміг журналістам-коментаторам позбутися суржикуватості мови. Про це багато разів писалося й говорилося. Допомогти в цьому питанні мають висококваліфіковані редактори, які повинні звертати увагу журналістів на їхні помилки й не допустити виходу в світ неграмотної реклами. Настала найвища пора оголосити спротив русифікаторам і вульгаризаторам української мови, шовіністичним забродам і доморошеним рускоязичним безбачкам та імпортованим і купленим проповідникам.

Згідно з Конституцією України кожна нація має право на користування рідною мовою і розвиток своєї національної культури. Але жодній з них не дано права зневажати, руйнувати, калічити, принижувати українську державну мову.